

Strategie edukacji dzieci z doświadczeniem migracyjnym

Beata Adrjan Wydział Nauk Społecznych UWM w
Olsztynie

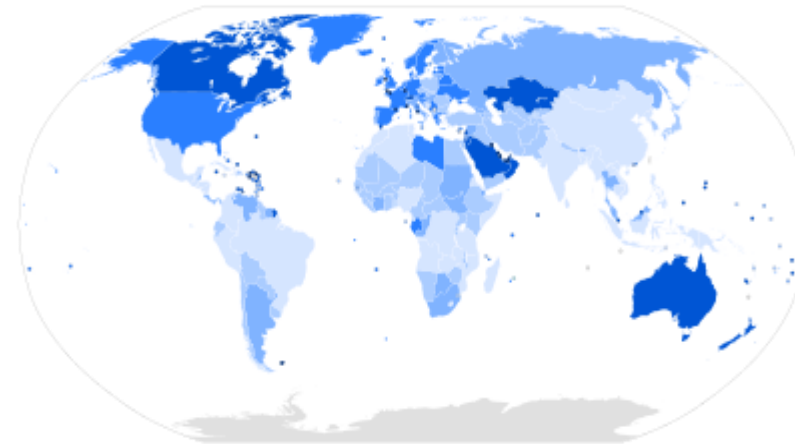
Konteksty migracji

Migracje do nowego kraju
(Koźczkowska, Młynarczuk-
Sokołowska, 2018)

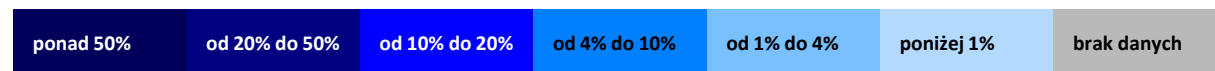
- duże wyzwanie z psychologicznego i społecznego punktu widzenia
- powodują szereg zmian (miejsce pracy, edukacji, relacje społeczne, tożsamość itd.)
- konieczność uczestnictwa w innym niż dotychczas świecie
- proces nabywania nowych doświadczeń biograficznych,
- status prawny uczniów i terminologia dziecko cudzoziemskie, dziecko cudzoziemiec, dziecko z doświadczeniem migracyjnym, dziecko migrant

Statystyka...

- liczba migrantów systematycznie wzrasta: w roku 2015 poza krajem swojego urodzenia przebywało 244 miliony ludzi, co oznacza wzrost liczby migrantów o 22 miliony w porównaniu z rokiem 2010 (dane ONZ)
- od początku wojny, do Polski przybyło już 2,838 mln uchodźców z Ukrainy. (<https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>)

Państwa według udziału imigrantów w ogólnej populacji:

Siła/wartość migracji

Migracje do Polski mają ogromny potencjał. Mimo to mogą stanowić źródło wielu jawnych i ukrytych napięć i problemów społecznych. To w dużej mierze od szeroko rozumianej edukacji zależy efektywność procesu integracji migrantów (dzieci, młodzieży, osób dorosłych), a także ich przygotowanie do pełnej partycypacji w nowych i tym samym dynamicznie zmieniających się realiach społeczno - kulturowych.

Konteksty
edukacyjne
migracji

Barierzy edukacyjne

- słaba znajomość nowego języka,
- różnice kulturowe (w tym konflikt wartości),
- różnice programowe,
- niestabilna sytuacja życiowa
- traumatyczne wydarzenia z kraju ojczyzny tego (spowodowane wojną, prześladowaniami, łamaniem praw człowieka),
- Sytuacja prawna

Szok kulturowy Simpson (2014)

- naturalna reakcja jednostki, gdy znajdzie się ona w nowym środowisku kulturowym
- psychologiczna dezorientacja, wywołana przez ciągły stres na skutek wielu irytujących i niezrozumiałych dla przybysza zdarzeń oraz sytuacji, których nie można przyrównać do żadnych wcześniejszych doświadczeń.
- Pogłębia go często bariera komunikacyjna, wynikająca z nieznamomości języka
- Kryzys: języka, tożsamości i wartości. (...)
- Początkowo drobne incydenty nie wywierają na imigranta większego wpływu, jednak ich stopniowa kumulacja zaczyna sprawiać, że w pewnym momencie doznaje on poczucia nierealności całej sytuacji.
- Adler, dostrzegł w szoku kulturowym „szansę uczenia się i zdobywania wiedzy oraz doświadczenia międzykulturowego, co w efekcie skutkuje wzrostem dojrzałości kulturowej ekspatrianta” (Simpson, 2014: 560).

Szok językowy (Wróbel (2002: 142))

- Bariera językowa jest o tyle istotna, że, w sytuacji kiedy uczeń trafia od razu do klasy sama komunikatywna znajomość polskiego nie wystarcza – w zasadzie powinien od razu móc przyswajać, w obcym sobie języku, materiał z konkretnych przedmiotów (który sam w sobie zawiera wiele trudnych terminów np. z zakresu biologii czy chemii).
- Dzieci z doświadczeniem migracyjnym zwracają uwagę, że gdyby miały dostęp do książek napisanych w języku, w którym dotąd się uczyły) i możliwość zaprezentowania w nim swojej wiedzy – ich postępy i wyniki w nauce byłyby większe. Trudno, oczywiście, wymagać tego typu kompetencji językowych od nauczycieli (i zasobów książek od szkół) – więc oczywiste wydaje się, że dziecko migrant powinno mieć zdecydowanie więcej czasu na takie opanowanie języka by móc uczyć się po polsku.

(E/I)migrant może dopasować się do jednej z trzech opcji:

asymilacja rozumiana jako sytuacja tak znacznego wtopienia się imigrantów w społeczność przyjmującą, że ich własna tożsamość może ulec likwidacji;

akomodacja polegająca na zachowaniu przez grupę mniejszościową swojej tożsamości przy jednoczesnej rezerwie ze strony społeczności dominującej, która tak długo toleruje imigrantów, jak długo nie wkraczają oni zbyt ostentacyjnie w ich życie;

konflikt, czyli taka forma, w której grupa mniejszościowa postrzegana jest jako obca oraz sama odczuwa wyalienowanie ze społeczeństwa dominującego.

Strategie edukacyjne

Strategie proaktywne

- znajomość typu migracji, kultury pochodzenia dziecka,
- znajomość preferencji dziecka, mocnych stron, wyzwań, funkcjonowania emocjonalnego, poznawczego, społecznego, językowego,
- podstawowe przygotowanie językowe personelu
- funkcjonowanie kultury wielokulturowości w placówce
- pobyt dziecka w szkole/przedszkolu przed rozpoczęciem nauki
- przygotowywanie dzieci polskich; rozmowy z dziećmi o kulturze migrantów, o doświadczeniu wojny etc.

Strategie reaktywne

- stopniowe włączanie dziecka do zajęć
- przepływ informacji nt. funkcjonowania dziecka między personelem a rodzicami
- przygotowanie zajęć/warsztatów dla całej grupy/klasz dot. zaobserwowanego u nowego ucznia problemu (np. radzenie sobie z emocjami)
- indywidualna praca z dzieckiem. Oferta psychologiczno-pedagogicznego wsparcia kierowana do rodziców/opiekunów
- mniejszy stres akulturacyjny: niższy poziom hormonów stresu, łatwiejsza, szybsza integracja ze środowiskiem rówieśniczym, wyższy poziom psychofizycznego dobrostanu, satysfakcja, poczucie sprawstwa, bezpieczeństwo, otwartość, lepsze wyniki w pracy szkolnej

Międzykulturowe otwarcie

- idea wywodząca się z gruntu amerykańskiego, wypracowana w latach 80. XX wieku w ramach teorii zarządzania organizacją,
- popularna w Niemczech począwszy od późnych lat 80.
- celem międzykulturowego otwarcia instytucji jest zapewnienie równego dostępu do usług, równego traktowania wszystkim zainteresowanymi

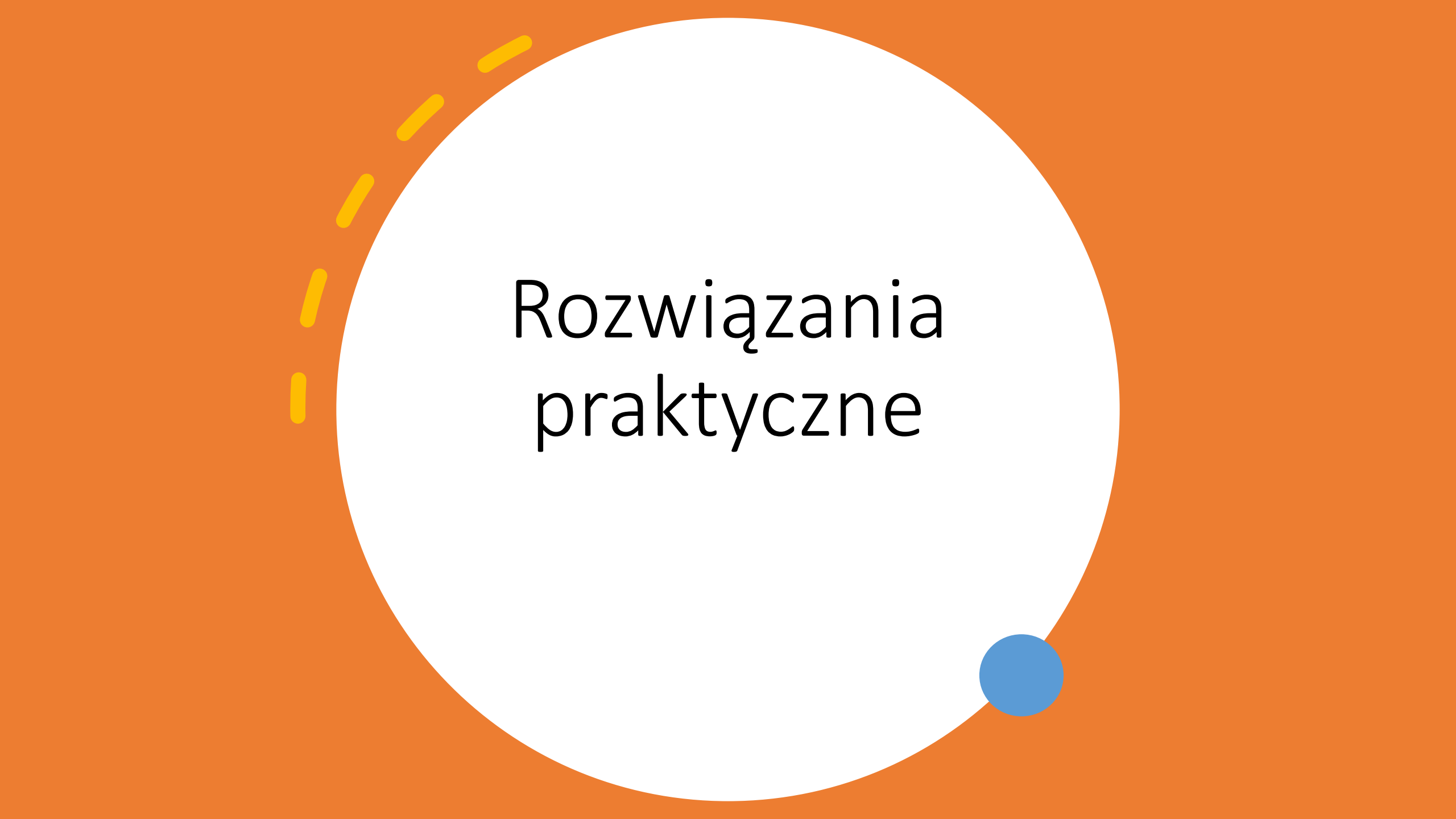
Pedagogika międzykulturowa

(Auernheimer, 2017, s. 204–211).

- szkoła odbija różnicowanie społeczno kulturowe społeczeństwa,
- Szkoła musi sobie z tym różnicowaniem radzić
- Szkoła powinna czerpać z niego korzyści
- rozwijać potencjał każdego ucznia, niezależnie od jego pochodzenia
- szkoła ma za zadanie przygotowywać do życia w dobie integracji, rosnącej mobilności i globalizacji, w środowisku zróżnicowanym kulturowo
- Szkoła nie ukierunkowana na braki „innego”
- Szkoła wskazująca drogę kształcenia całej społeczności szkolnej
- tak, aby możliwe było czerpanie profitów ze społecznej i kulturowej różnorodności
- szkoła „uwzględniająca kontekst społeczny i związaną z nim wielokulturowość, zwłaszcza wielojęzyczność, oraz inne następstwa migracji” (w tym dyskryminację)
- elementy międzykulturowego otwarcia wymienia;
 - udział rodziców w pracy szkoły,
 - pracę zespołową nauczycieli,
 - wielojęzyczność personelu,
 - doskonalenie zawodowe kadry,
 - ukierunkowanie na kulturową różnorodność,
 - partnerską atmosferę
 - demokratyczne relacje w szkole
 - integrację poprzez zajęcia dodatkowe
 - otwartość szkoły na zewnątrz

Edukacja inkluzyjna

- projektowanie procesu edukacyjnego na podstawie rozpoznania wymagań poszczególnych uczniów
- uwzględnianie specjalnych potrzeb edukacyjnych imigrantów, uchodźców i reemigrantów (a także innych grup uczniów)
 - konieczność indywidualizowania treści kształcenia
 - indywidualizowanie wymogów szkolnych
 - Indywidualizowanie procesu oceniania częściowego i końcowego

Rozwiązania praktyczne

Praktyczne rozwiązania; **ANIOŁEK**

- **Aniołek** to funkcja opiekuna dziecka migranta, którą pełni chętny uczeń lub uczennica wywodzący się ze społeczeństwa przyjmującego.
 - pomoc aniołka polega na wsparciu we włączaniu się dziecka migranta w życie szkoły;
 - pokazania zasad w niej panujących,
 - poznania z kolegami i koleżankami
 - bieżąca „opieka” na lekcji – typu powtórzenie polecenia nauczyciela, gdy nowy uczeń zgubi się w toku lekcji itp.
- 1. aby znacząco nie obciążać dziecka odpowiedzialnością, funkcja aniołka nie trwa dłużej niż 2 miesiące – po tym okresie następuje przekazanie jej innemu dziecku*
 - 2. funkcję taką sprawują chętni uczniowie i uczennice – nikt do tej roli nie jest zmuszany, wyboru dokonuje się spośród dzieci, które same się zgłosiły, na podstawie zaobserwowanych dotąd cech osobowości – otwartości, komunikatywności itp.*
 - 3. aby dzieci się poznały, co jakiś czas następuje zmiana miejsc w ławkach – odbywa się to często właśnie przy zmianie aniołków.*

Praktyczne rozwiązania; **AUTOPREZENTACJA**

- Prezentacja własnej kultury wśród rówieśników,; w klasie, świetlicy
- udział w festynach szkolnych z okazji dnia patrona i dnia uchodźcy prezentując swoją kulturę – taniec i piosenki ludowe oraz, przy pomocy rodziców, kuchnię
- występują w czasie uroczystości szkolnych i festiwali o zasięgu gminnym organizowanych przez szkołę

Praktyczne rozwiązania; INTEGRACJA

- Organizacja imprez, których zadaniem jest zintegrowanie dzieci ze społeczeństwa przyjmującego z dziećmi migrantami, czy szerzej – społeczności lokalnej z mieszkańcami ośrodka dla uchodźców
- organizacja wyjazdów i wydarzeń kulturalnych
- Spotkania z rodzicami dzieci, mające na celu włączenie rodziców w „zamyślenie” edukacyjny szkoły zebranie dla rodziców polskich pierwszoklasistów. Na takim spotkaniu rodzice dowiadują się dlaczego dzieci cudzoziemcy uczą się w tej akurat szkole oraz na jakie problemy napotykają w trakcie swojej edukacji. Prowadzący prezentują jakie działania podejmuje szkoła, by każde dziecko mogło w miarę swoich możliwości osiągać sukcesy i jak wielka jest rola rodziców w tworzeniu dobrego klimatu edukacyjnego.
- Grono pedagogiczne wychodzi z założenia, że rodzice rozumiejący specyfikę szkoły wielokulturowej oraz sytuację dzieci migrantów mniej krytycznie wyrażają się o nich w obecności swoich dzieci, a to przekłada się na bardziej przyjazne stosunki między uczniami.

Praktyczne rozwiązania; INTEGRACJA RODZICÓW

- Rodzice, których dzieci dopiero od niedawna chodzą do szkoły, są wprowadzani po budynku, poznają nauczycieli.
- Spotkania z rodzicami są w miarę możliwości tłumaczone na język rodziców – o wiele łatwiej było, gdy w szkole pracowali kolejni asystenci międzykulturowi zatrudniani przez organizacje pozarządowe.
- Wszelkie informacje, które powinny być przekazywane rodzicom wszystkich uczniów w placówce (o dniach wolnych od nauki, wycieczkach etc.), są tłumaczone, tak by rodzice migranci mogli z nich skorzystać.
- Do obowiązków wychowawczyni pracującej w świetlicy międzykulturowej należy uczestnictwo, wraz z psychologiem, w spotkaniach z rodzicami z ośrodka, na których omawiane są m.in. bieżąca praca szkoły, wyniki uczniów itd.

Praktyczne rozwiązania; **ASYSTENT**

- wsparcie osoby władającej językiem ich kraju pochodzenia, zatrudnionej w charakterze pomocy nauczyciela, nazywanej często asystentem międzykulturowym
- Placówka, w której znajdują się uczniowie z zagranicy, może wnioskować do organu prowadzącego o tego typu osobę
- Obowiązki asystentów polegają na wielozakresowym wspieraniu zarówno uczniów (lingwistycznym, kulturowym, mediacyjnym itp.), jak i innych członków społeczności szkolnej oraz kadry pedagogicznej.

Praktyczne rozwiązania; **ASYSTENT**

- „siedzenie przy dziecku” - towarzyszenie mu podczas lekcji
- bieżące tłumaczenie wypowiedzi nauczyciela prowadzącego lekcję
- nadrabianie niezrozumiałego materiału
- rozwiązywanie sytuacji konfliktowych
- pośredniczenie językowe (między nauczycielami a uczniami, dziećmi między sobą oraz między szkołą a rodzicami)
- odrabianie z dziećmi lekcji
- zachęcanie uczniów do udziału w zajęciach.

Praktyczne rozwiązania; MINIMALIZOWANIE STRESU

- Specjalne powitanie;
- Możliwość przychodzenia z rodzicem i przez cały ten okres jest mu poświęcana dodatkowa uwaga ze strony nauczyciela – aby na podstawowym poziomie wdrożyć go w sposób działania szkoły.
- Przekaz w języku rodzimym;
 - „sposób działania szkoły” (zasady zmiany obuwia, godziny dzwonek) są wywieszona na korytarzu szkoły w trzech językach aby nowy uczeń poczuł się nieco bardziej „u siebie”.
- świetlica, której pracownica także zajmuje się wspieraniem dziecka w początkowym okresie adaptacji;
 - „bezpieczna” przestrzeni w szkole dla dzieci migrantów,
 - miejsca, w którym mogą spędzać czas podczas lekcji religii,
 - gdzie mogą odbywać się zajęcia wyrównawcze,
 - zajęcia język polskiego
 - dzieci przynajmniej przez jakiś czas w trakcie codziennego pobytu mogą mówić do swoich kolegów we własnym języku,
 - otrzymać wsparcie,
 - bez ciągłego „mobilizowania się” do rozumienia i mówienia po polsku,
 - do postępowania według norm obcej dla nich kultury
 - są gospodarzami w swojej świetlicy.
- świetlica wieczorna –socjoterapeutyczna
- stworzenie specjalnej opieki dla grupy czekającej na rodzeństwo często zdarza się, że kilkoro dzieci z jednej rodziny chodzi do tej samej szkoły i rodzeństwo czeka na siebie, aby razem wrócić do ośrodka (starsze rodzeństwo ma obowiązek odprowadzić młodsze).

Szkolne problemy

Problemy proceduralne

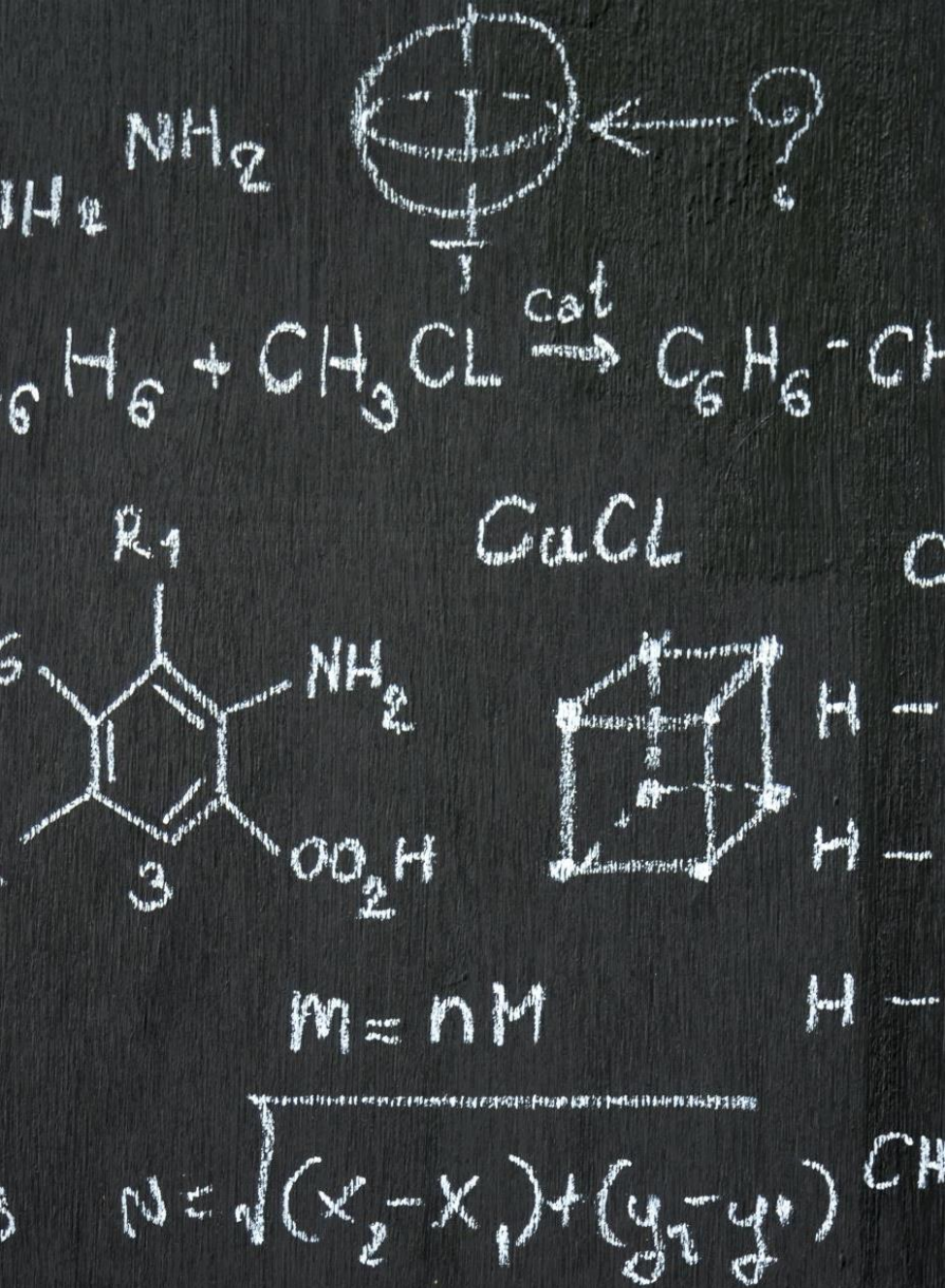
- system edukacji w Polsce nie przystaje do rzeczywistości pracy z dzieckiem nieznającym języka polskiego
- dziecko powinno trafiać najpierw do rocznej (lub kilkumiesięcznej) klasy przygotowawczej, w której miałyby intensywny kurs polskiego.
- Mogłoby chodzić z polskimi rówieśnikami na zajęcia niewymagające kompetencji językowych – typu plastyka czy wychowanie fizyczne. Dopiero po roku trafiałoby do zwykłej klasy, a dopiero po trzech – byłoby oceniane według skal i standardów przygotowanych dla polskich uczniów.

Dostosowanie do nowego systemu edukacji

- W przypadku dzieci z dużymi zaległościami, aby proces nauki był efektywny, tok nauczania musi być w zasadzie indywidualny, dostosowany do poziomu i możliwości dziecka.
- W czasie gdy cała reszta klasy realizuje przewidziany program, dziecko, które dopiero trafiło do Polski uczy się języka na podstawowym poziomie – uczy pół roku, dni tygodnia, rozwiązuje zadania z matematyki.
- Często zaczyna od nauki alfabetu łacińskiego.
- Z praktyki szkół wynika, że młodsze dzieci zdecydowanie szybciej przyswajają język – mają też dużo mniej zaległości do nadrobienia.

Problemy z ocenianiem

- nierozwiązany problem oceniania uczniów migrantów;
 - wydawałoby się, że powinni być oceniani tak jak inni uczniowie, wg obiektywnych kryteriów,
 - jest to absolutnie demotywujące dla ucznia, który przy takim ocenianiu jest skazany na porażkę
 - częstszą praktyką jest pomijanie przez nauczycieli kryteriów oceniania, które stosują szkoły, i ocenianie wyłącznie zaangażowania ucznia i postępów jakie zrobił (niezależnie z jak niskiego poziomu zaczynał)
 - jedyną podstawą do wystawienia oceny niedostatecznej (semestralnej) jest rażące zaniedbywanie szkoły i niska frekwencja
 - przy ocenianiu sprawdzianów, prac domowych etc. nie bierze się pod uwagę poprawności językowej

Egzaminy zewnętrzne

- arkusze są podpisane wyłącznie kodem ucznia i, co oczywiste, bez możliwości zaznaczenia, że jest się dzieckiem ze szczególnymi trudnościami wynikającymi z mniejszych kompetencji językowych
- dzieci migranci ze słabą znajomością języka polskiego są oceniane tak samo jak wszystkie inne dzieci, a ponieważ często nie rozumieją nawet poleceń lub nie potrafią na nie odpowiedzieć poprawnie pod względem językowym ich wyniki są dużo niższe niż innych uczniów
- Przekłada się to na ogólną klasyfikację szkoły

Linki do artykułów:

- <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/kie/123/kie12315.pdf>
- https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/8682/3/A_Mlynarczuk-Sokolowska_K_Szostak-Krol_Roznorodnosc_i_inkluzja_w_educacji.pdf
- <http://www.politykimigracyjne.pl/images/publikacje/Elastyczne%20wprowadzanie%20dzieci%20cudzoziemskich.pdf>
- https://www.researchgate.net/profile/Emilia-Smiechowska-Petrovskij/publication/323663109_Dzieci_z_trudnosciami_adaptacyjnymi_w_mlodszy_m_wieku_szkolnym_Aspekty_rozwojowe_i_educacyjne_w_kontekscie_specyfiki_roznic_kulturowych/links/5aa2a8c3a6fdcc60fd31ead5/Dzieci-z-trudnosciami-adaptacyjnymi-w-mlodszy-m-wieku-szkolnym-Aspekty-rozwojowe-i-educacyjne-w-kontekscie-specyfiki-roznic-kulturowych.pdf#page=101
- https://www.researchgate.net/profile/Rafal-Mlynski/publication/335192844_Logopedyczne_studia_magisterskie_w_formule_Problem_Based_Learning/links/5e3df4d4299bf1c9b9171e6b/Logopedyczne-studia-magisterskie-w-formule-Problem-Based-Learning.pdf#page=113
- https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/10713/1/A_Mlynarczuk_S_Doswiadczenie_migracji_w_badaniach_educacji_i_praktyce_zycia_codziennego.pdf